

4. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: у 28-ми вип. / гол.ред. Д.Гринчишин. Вип. 3: Б–В. Львів, 1996. 252 с.
5. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: у 28-ми вип. / гол.ред. Д.Гринчишин. Вип. 6: В–Г. Львів, 1999. 256 с.
6. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.: у 28-ми вип. / гол.ред. Д.Гринчишин. Вип. 11: З (затрачене–злечитися). Львів, 2004. 256 с.

Онуфрієнко Галина Сергіївна,

доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки Національного університету «Запорізька політехніка»,
доктор філософії у філологічних науках,
доцент

ЮРИДИЧНИЙ ТЕКСТ У ФОКУСІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА, РИТОРИКИ Й ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Сучасний юридичний текст (ЮТ) у всій різноманітності його параметрів є актуальним об'єктом кроснаукових досліджень. Об'єктивно складна й багатовекторна вимірюваність тексту як одиниці наукової комунікації (НК), у тому числі в просторах діахронії та синхронії і в компаративному аспекті, – предмет комплексного аналізу не лише безпосередньо в лінгвістиці, зокрема юридичній, але й в комунікативістиці та риториці, психолінгвістиці та нейролінгвістиці, лінгвокультурології та лінгводидактиці. Збільшення дослідницького інтересу до тексту як продукту мисленнєво-мовленнєвої діяльності в процесі індивідуальної та колективної інтелектуальної творчості вмотивоване зростанням активності взаємодіяльних процесів інтенсивної інформатизації соціуму та розширенням масштабів віртуальної комунікації.

Забезпечуючи зв'язок між концептуальною і вербальною картинами світу в процесі пізнання, наукові тексти покликані щоразу виконувати у галузевій та міжгалузевій мовній комунікації свої базові функції, а саме: інформувально-когнітивну та переконувальну. Ці функції реалізуються, зокрема в ЮТ, у різні способи наукової інтерпретації та вербалізованої трансляції нових знань для ефективного обміну ними: пояснення й аргументування, доказування й обґрунтування, роз'яснення і з'ясування, систематизації та класифікації, аналітичного опису та порівняльного аналізу, уточнення і доповнення, узагальнення й дефініювання тощо [2, с. 19–20]. Автор вербально «спакує» інформацію в обраний ним формат зв'язного тексту за допомогою мовно-когнітивних засобів, ефективних у забезпеченні подальшої трансляції адресатові вже зібраної та перевіреної інформації. Звідси випливає, що якість тексту як потужного універсального інструменту НК, його змістово-структурна

характеристика обов'язково залежить від інтегративної компетентності автора та від його інтенції як дослідника.

Іменниковий термін *текст* за своїм мовним походженням є лексичним запозиченням з латини: *textum* – «зв'язок, тканина, побудова» [5, с. 565]. Тож під текстом дослідники розуміють зв'язне цілісне письмове чи усне вербальне повідомлення за певною темою, яке має змістову і структурну завершеність та орієнтоване автором на певний адресат для досягнення означеної мети/цілей в комунікації. Різні аспекти стильової досконалості, лексико-граматичної довершеності текстів у науковому стилі на прикладі різних груп індоєвропейської мовної сім'ї вивчали мовознавці Городенська К., Коваль А., Колоїз Ж., Михайлова О., Селіванова О., Селігей П., Семенов О., Симоненко Т. (на матеріалі української мови); Герман Л., Ільченко О., Полянченко О., Романюха М., Чорна В. (в англійській мові); Карпик М., Кушнірчук О., Чик О. (в німецькій мові); Кіркоська І., Смушинська І. (у французькій мові). Особливості стратифікації лексичного складу ЮТ, склад термінолексики в ЮТ, тенденції та динаміку розвитку юридичної термінолексики, вплив лексичних запозичень на термінологічний фонд правознавства, функції юридичних термінів у сучасних різножанрових текстах досліджували у своїх наукових працях та аналізували в підручниках і навчальних посібниках з мови юридичного фаху українські науковці з різних сучасних ЗВО - Кочан І., Красницька А., Онуфрієнко Г., Пащук Р., Сербенська О., Чулінда Л., Юрчук О. та інші. Екологія офіційного мовлення як об'єкт правового захисту - тема наукової розвідки Ажнюк Л. [1]. Це дослідження виконане відповідно до завдань кафедральної НДР «Текст у сучасній професійній комунікації українською мовою» (науковий керівник – доцент Г.С. Онуфрієнко).

Юридичний текст – поняття комплексне в НК, гетерогенне за своєю природою, цілісне й багатопараметральне. Жанри ЮТ різноманітні, і вибір певного з них для забезпечення якості НК умотивований цілою низкою об'єктивних чинників, серед яких передусім форма НК (усна, писемна) та різновид наукового стилю мови (власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний). Тож різні жанри ЮТ демонструють не лише спільні ознаки, але й доволі специфічні. Серед найпоширеніших у сучасній НК жанрів ЮТ – доповіді на наукових конференціях, симпозиумах, конгресах з актуальних юридичних проблем, мультидисциплінарних семінарах та спеціалізованих вебінарах з правознавства, анотації на юридичні джерела та аналітичні реферати, курсові/ конкурсні/дипломні роботи здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої юридичної освіти, статті у фахових наукових журналах з правознавства та індексованих у НМБ журналах, тези доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій з різних галузей права, дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата/доктора юридичних наук, автореферати дисертацій, наукові

монографії, підручники, глосарії й навчальні посібники з мови юридичного фаху. Інформаційний потенціал цих текстів, що різняться за своєю і метою, і темою, і проблематикою, і висновками, і змістом у цілому, призначенням та своїм обсягом, адресатом та адресантом, способом виконання (паперові, електронні, усні) та впливом на адресат, цілковито залежить від якості змісту та вправності автора у використанні мовнокомунікативних ресурсів для вербалізації та трансляції інформації про юридичні категорії, норми, засоби, термінологічний апарат, інструментарій тощо.

Автор ЮТ завдяки коректному використанню взаємодіяльних ресурсів (юридичних, термінологічних, комунікативно-риторичних, стилістичних) повинен гарантовано забезпечити дві провідні функції (інформувально-когнітивну та переконувальну) кожного новоствореного українською мовою мікротексту, тексту, макротексту. Задля цього автор ЮТ зобов'язаний:

- абсолютно точно й однозначно поінформувати про юридичні поняття всіма задіяними засобами вербального тексту, щоб надати можливість адресатові зрозуміти подані повідомлення, опис, коментар, тлумачення юридичної норми, порівняння, аналіз, висновок, пропозиції тощо, підготовлені сучасною українською літературною мовою;

- абсолютно коректно вжити в тексті всі вузькоспеціальні юридичні терміни та загальнонаукові терміни, тобто у повній відповідності до їхніх загальноприйнятих дефініцій, а також контекстуально правильно й доречно використати кожне слово та кожну мовну усталену конструкцію з огляду на їхні лексичні значення, подані в академічних тлумачних словниках (неприпустимі в наукових текстах помилкові ототожнення принципів різних чи схожих понять і термінів на кшталт спільнокореневих компетенція і компетентність, методика і методологія, термінологія і термінознавство, що неминує спричиняє небезпечний наслідок у комунікації через дезінформування);

- включити в текст тільки достовірні й перевірені факти, цифри, цитати, прізвища, повноваження посадових осіб, досягнуті самостійно результати, власні висновки тощо (наприклад, недопустимі в текстах недостовірні факти щодо авторства певної концепції, законопроекту, дати прийняття документа, строків дефайну тощо, оскільки спотворення фактів дезорієнтує адресат);

- узагальнити описані поняття, дії, процеси та явища на засадах принципу достатньої обґрунтованості всього, що впливає з усієї попередньої інформації (грубим порушенням етики інформування є й таке, коли автор у заключній частині свого тексту "приписує" прийнятий в обігу висновок стосовно одного явища чи поняття для характеристики зовсім іншого поняття, що повністю дезінформує адресат);

- сформулювати заголовки до тексту чітко, точно та вмотивовано, викласти без упередженості всі висновки, зауваження, коментарі, рекомендації та згідно з покладеними на автора повноваженнями (зокрема, неприйнятним є, коли автор подає до

короткого за обсягом наукового тексту заголовков, який декларує проблему монографічного виміру, а де-факто зміст тексту містить лише огляд маленького аспекту зазначеної в заголовку проблеми, що повністю дезорієнтує читачів в інформаційному пошуку);

– перекопати достовірним фактажем (обґрунтувати, пояснити на основі причинно-наслідкових зв'язків, подати в достатній кількості перевірені аргументи), скориставшись для підтвердження офіційними даними чинних документів, оприлюднених в офіційних джерелах таблиць, діаграм, схем, розрахунків та абсолютно точними цитатами (наприклад, повністю неприйнятним є наведення автором статистичних даних не за аналізований у своєму тексті період часу, а за більший, менший чи навіть інший період, що повністю спотворює уявлення про динаміку та результати);

– забезпечити неухильне дотримання всіх чинних норм/правил комунікації засобами державної мови, якою мають готуватися тексти в науковому дискурсі. Наприклад, у текстах найчастіше автори порушують чинні стилістичні, синтаксичні, пунктуаційні та лексичні норми, що знижує якість тексту як одиниці НК та деформує довіру адресата до викладеного (наприклад, у текстах далеко не рідкість такі грубі лексичні помилки: мовна компетенція, виконавський комітет, виконавча дисципліна, показчики динаміки, здобувати вищу освіту на магістратурі; згідно з чинними нормами треба: мовна компетентність, виконавчий комітет, виконавська дисципліна, показники динаміки, здобувати вищу освіту в магістратурі; за чинною нормою треба вживати абрєвіатуру ЗВО замість застарілої норми ВНЗ). Нерідко в усній формі НК спостерігаються в текстах доповідей, презентацій, повідомлень порушення чинної акцентуаційної норми в доволі частотних за використанням лексемах (наприклад, неправильно наголошувати випАдок, довіднИк, Експерт, показнИк, силАбус, фАховий, феноМен; правильно вимовляти: вИпадок, доВідник, експЕрт, покАзник, сИлабус, фАховИЙ, феноМен), що якнайменше викликає сумнів щодо якості інтегративної фахової компетентності автора, оскільки невід'ємними компонентами її є мовленнєва й термінологічна [2, с. 15–16].

Проблематика текстотворення в НК є доволі розгалуженою та складною, оскільки в тексті як готовому продукті мисленнєво-мовленнєвої діяльності індивіда та як універсальному інструменті комунікації «заміксовано» у вербалізованому форматі сутність наукової інформації і в локаціях наукових концептів певної фахової галузі, і в нормах чинної етико-комунікативної регламентації задля забезпечення екології текстового матеріалу та для досягнення однієї інтенції автора/авторів чи їх цілого комплексу.

У сучасній українській лінгводидактиці розроблено принципи алгоритмізованого текстотворення в НК, пріоритети мовно-інформаційної екології якої нами досліджено водночас у фокусі українського мовознавства, риторики, термінознавства [3–4], та запропоновано алгоритмічні приписи з ефективного продукування НТ

у найпоширеніших в цьому дискурсі жанрах, а саме: анотації, реферату, журнальної статті, конкурсної роботи. Досвід багаторічної практики в українських ЗВО з активного використання алгоритмічних приписів як оптимальної лінгводидактичної платформи для творення текстів у НК та набуті результати не тільки підтверджують доцільність алгоритмізованого продукування наукових текстів, але й сприяють ефективності мисленнєво-мовленнєвої діяльності індивіда або авторського колективу у забезпеченні належної когнітивно-інформувальної та мовнокомунікативної якості підготовлюваного інтелектуального продукту.

Список використаних джерел

1. Ажнюк Л. В. Екологія офіційного мовлення як об'єкт правового захисту. Українська мова. 2013. № 1. С. 88–103.
2. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2016. 426 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Риторика : навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2016. 624 с.
4. Онуфрієнко Г. С. Сучасна мовна комунікація публічного формату в контексті проблематики її еколінгвістичного виміру. Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. С. 114–116.
5. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М.Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ: Наук.думка, 2000. 680 с.

Онуфрієнко Олексій Володимирович,
доцент кафедри менеджменту
Національного університету «Запорізька
політехніка», кандидат юридичних наук,
доцент

РОЗШИРЕННЯ ТЕРМІНОСИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІ ТА НАУКИ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНИМИ НЕОЛОГІЗМАМИ: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТА НОРМУВАННЯ

З погляду українського правника чи/та спеціаліста в галузі публічного управління, що вивчає зарубіжні практики нормативно-правового регулювання та публічного адміністрування, використовуючи виключно англійськомовні першоджерела, проблема точності перекладу та вмотивованого поповнення української наукової терміносистеми постає з усією серйозністю. З огляду на відсутність системної практики внормованого перекладання українською мовою унікальних термінологічних метафор як феномену сучасної англійської мови науки, що виникли в останні десятиріччя, слід очікувати поширення авторських перекладів, узагальнення та осмислення яких утворить нагальну проблему для сучасної української лінгвістики та перекладознавства. Зокрема,